

Török Gyula
"1958"

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Pánicz Lajos*

Cím:

PORBAN ÉS FÉNYBEN

Forrás: *Képművészet*

1958. 10. 19.

Helyszám

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Közp. ny.

A hegynek szaladó kis utcában, amelyet rejtélyes okok miatt Gellérthegy utcának neveznek, holott a Naphegyre kapaszkodik fel, volt egy kedves kis vendéglő, amelyet — oroszul beszélő, derék, meleg szívű tulajdonosáról — csak Bleichernek hívtak azok a kevesek, akik ismerték. Eldugott kis hely volt, budai színészek és pesti írók, újságírók találkozóhelye. Nem kocsma, hanem csendes kvaterkázóhely, megpihenés a szerkesztőségek ármás hajszája után, a színészek pedig, aki a Horváth-certi szinkörben játszott, vizsgáztatás a hétköznapba a színpad csillogásából. A bonviván, miután elénekelte a Legénybúcsú nagy keringőjét és levegette a bárói frakkot, józúzen falatozott a magával hozott főtt fejhúsból, és édes tornával ízesítette. Bleicher bácsi volt a gazda és kiszolgáló egy személyben, s minden vendégét személyesen ismerte. Esti vándorlása közben rendszerint betért egy öreg cigány: Vak Vince. Hályogos szemével már alig látott, de nyúlt hege-lőjét elcincogtatta.

Itt, a Bleicherben ismerkedtem meg Török Gyulával, a magyar próza üstököszerűen feltűnt rendkívüli tehetséggel, akinek a pályája is üstököszerű volt: jött, ragyogott és alig harmincéves volt, amikor kihunyott.

(Emlékezés Török Gyulára, halálának 40. évfordulóján.)

1918-at mutatott a naptár, az első világháború a végét járta. Török Gyula a redakcióból sokszor átjött Budára. A háború utolsó évében már ritkaságszámba ment a jó falat, de amikor feltűnt az író vörhenyes szakállas arca, Bleicher bácsi elszurrant az éléskamra felé, jó darab pörccel, házi sonkával vagy majorannás kolbásszal tért vissza, s letette Török Gyula asztalára. Hozott egy félliteres kancsóban savanyú bort is. Amikor később Vak Vince betévedt, leült melléje, a vonó végigszaladt a húrokon, s nyomában a vendég csendesen, nagyon csendesen dúdolta kedvence nótáját: »Bécs várában sír a német...«

Október elején jártunk. Hiába palástolták az eseményeket és kódosították, elsősorban a szerkesztőségekben jól látták a helyzetet. És Török Gyula különösen élesen ítélte meg:

— Most már nem is sír, hanem zokog a német — mondta egy este. — Csak az a baj, hogy magával ránt bennünket is...

Török Gyula jól látta a dolgokat, de ez nem is volt meglepő. Hiszen ereje éppen abban volt, hogy mesterien rajzolta meg a széteső nemesség világát, a dzsentrikorszak eszményeinek csillogásában leleplezte a tálmí fényt, s egy halálra ítélt társadalomnak adta megdöbbenően érzékeny raj-

zát, elsőnek megjelent nagy regényében. »A porban« című kisvárosi körképben, az író már teljes kiforrottságban képviselő »A zöldköves gyűrű« ben és mesteri novelláiban is. E műfajt a mi irodalmunkban szinte csehovi, maupassant-i magasságokba emelte. A »Fehér virág« két későbbi nagy alkotás, Kosztolányi »Édes Anna« és Móricz »Árvácska« című regényének elődje és édesestvére — erő és lágyág van benne, leheletszerű líra és kemény vádirat, finom romantika és szúrós szatíra.

»A porban« döntő sikere után — amire alig volt példa még a magyar könyvkiadásban — egy év alatt négy művét adták ki. A legnépszerűbb írások sorába került. »A porban« fel-emelte — a fénybe. Mind lázasabban dolgozott, hajszolta önmagát, de örömmel és »vőnyörűséggel« írt, s nagy terveket szövögetett...

Tizennyolc ószén sokszor napokig elmaradt kedvelt esti tanyájáról.

— Dolgozom, erősen dolgozom! — mondotta, de sápadt arca szenvedésről és álmatlanságról árulkodott.

Az időjárás nagyon szép volt ezen a őszön, a napok azonban mind viharosabbakká váltak. Nagy munkában voltam, amikor október 20-án megszólalt az 59—52-es falra szerelt

telefon, s egy női hang közvetített üzenetet:

— Török Gyula kéri, mielőbb keresse fel...

— A szerkesztőségben?

— Nem, a Pajor-szanasatóriumban! De... süssen!...

Nyugtalan forrongásban volt az egész város. Tisza István két nap előtt jelentette be a képviselőházban: »A háború elvesztettük!«, a frontról már özönlöttek haza a katonák. Zsúfolt minden villamos. Konflis! Konflis! Sehöl nincs egyfogató a láthatáron, s milyen messze van a szanasatórium... Mire odaértem, már késő volt. Elmondották: budai lakásán szívroham döntötte le. Mikor elvitték, a folyosóról hosszará nézett a Császárfürdő udvarának öreg platánjaira.

Meghalt, sikerei fényében, s új sikerek előtt. Ki tudja, hová vezetett volna útja, hiszen csak harmincéves volt... Meghalt ahogy Krúdy Gyula írta róla: »Mint egy rajongó Mekka falánál. Úgy halt meg, mint egy völgyégy az esküvője előtt.«

Este elvetődtem a Gellérthegy utcába, megvittem a fekete hírt. Bleicher bácsi elcsoszogott, s hozta a mázolt kancsóban a fél liter bort, ahogy megszokta, csak a poharat fordította lefelé. És Vak Vince is odaült, az üres szék mellé, cincogta, hogy Bécs várában sír a német... — s egyszer csak furcsa hangot adott a hegedű — elpattant az egyik húrja.

Pánicz Lajos